

ALAM-PEDJA LKA KOOSTÖÖKOGU KOOSOLEKU PROTOKOLL

Palupõhja looduskool, Elva vald, Tartumaa
Algus kell 17:00, lõpp kell 22:30

08. aprill 2019. a

Juhatas ja protokollis: Kaili Viilma
Osalejate nimekiri lisas 1 (18 osalejat).

PÄEVAKORD

- Eelmisel kokkusaamisel kokkulepitu ülevaade (Kaili Viilma)
- Ajurünnak Palupõhja looduskooli tegevuste edendamiseks (Robert Oetjen)
- RMK looduskaitseosakonna ja külastuskorralduse plaanid selleks aastaks (Priit Voolaid ja Madis Ess)
- Kraavide puhastamine Palupõhja külas (Avo Rosenvald)
- Arengud Keskkonnaametis (Kaili Viilma)
- JAHISE, s.h. senine hundiseire info (Jaak Volmer)
- Loodusturismi sertimise arutelu (Kaili Viilma)
- Kohapeal algatatud küsimused

1. Eelmisel kokkusaamisel kokkulepitu ülevaade (Kaili Viilma)

KOKKUVÕTE 18.12.2018:

- KeA korraldab 2019. aasta kevadel Alam-Pedja koostöökogu liikmetele pikema etteteatamise ajaga **Soosaare raba taastamisala külastuse**.
- **Püüame raba külastuse Doodle formaadis kokku leppida 21. nädalaks.**
- Jaak Volmer ja Viljar Ilves kuulutavad koostöökogus välja neile sobivad **talgupäevad taliteede puhastamiseks** ning huvilised liituvad.
- **Möödunud talvel puudus sobiv ilm talgute korraldamiseks; Rehesaare-Marjasaare lõik sai tehtud, Selli-Kooguaru lõik samuti.**
- **Palupõhja looduskool** peaks Silma looduskooliga konsulteerima, kuidas nemad oma keskust välja pakuvad, et rohkem põhikoole kaasata. Kaasata Palupõhja kooli tegemistesse ikkagi rohkem ülikoole ja pakkuda neile Palupõhja praktikabaasiks, et koguneks uusi ideid ja tekiks laiem kandepind.
- **Silma looduskooliga ei ole konsulteeritud. Arutelu looduskooli arendamiseks protokollitud allpool.**
- 2019. a. kavandatud **luhahoolduse** erinevate võtete mõjude **uuringute projekti** tuleks kaasata kohalikud maahooldajad ning nii Ilmatsalu luhta kui Pikknurme luhta tuleks kavandada taastamisalade seire.
- **Vastava projektitaotlus jäi KIKi 2019. a kevadisse vooru esitamata, kuna ei jõutud uuringute läbiviimise korralduse osas ühise nägemuseni.**
- 2019. aastal arutab RMK veel kord Arvi Põltaas'iga Laashoone piirkonna **luhateede** võimalikud lahendused läbi, s.h. kaalutakse ka uue luhatee lõigu rajamist metsasihile. Luhateede peab panema vaid traktoriga liigutatavad betoontõkked ja ka liikluskeelumärgid ning tagama järelevalve vähemalt kaks korda nädalas. Laashoonele vaja 2 liiklusmärki – tupik ja sissesõidu keeld, sulgeda tuleks Külaaseme piirkonna uued teetsad, Nasja luhatee ots ja Reku tee (Koosa luha) ots. Kirna raja parkla juurde ning ka teisele raja otsale tuleks paigaldada luhateele ligipääsu takistamiseks looduslikust materjalist tõkkepuud, mis ei pea isegi lukus olema, ja liikluskeelumärgid.

Priit Voolaid (RMK): Keelumärgid on plaanitud kõigil uutele luhateedele: Laashoone (2 märki), Pikknurme, Tamme laoplat, Laeva kanali juures, Nasja nurgas. Laashoones läheb ehitamise laoplat ja sügisel avatakse talitee ning paigaldatakse ka üks truup. Tõkkepuid ei paigaldata. Täpsem arutelu allpool.

- **Kaili Viilma** valmistab kevadeks ette **Palupõhja küla kraavivõrgu kaardi** ja vaadatakse koos maaomanike ning külaelanikega üle, milline on tegelik vajadus, soov ja valmidus kraave taastada. Seejärel tuuakse tulemus kevadise koostöökogu ette.

Kaart ette valmistatud ja arutelu kraavivõrgu taastamiseks protokollitud allpool.

2. Ajurünnak Palupõhja looduskooli tegevuste edendamiseks (Robert Oetjen)

Kotkas'e tegevus peaks tulevikus enam keskenduma looduskoolile, kuna paralleeltegevus kariloomadega püütakse üle anda. Seni on loomade üleandmise otsus veel tegemata, kuid protsess on algatatud (maikuust alates on Kotkas'e lepingud lõppenud ja loodetavasti on selleks ajaks uued lepingud sõlmitud).

Kindlasti jätkub looduskooli koostöö kauaaegsete partneritega – aprill, mai, juuni ja sügis on teadaolevalt kaunis tihe koostöö koolidega. Uusi projekte ja ettevõtmisi pole veel algatatud, aga 5 aastata tagasi valmis kõrvalhoone projekt pesemisvõimaluste (praeguse kõrvalhoone asukohale) ja erinevate tegevuste võimaluste loomiseks. See projekt tuleks uuesti üles soojendada.

Tulevikus tahetakse rohkem rahvusvahelist koostööd arendada ja pakkuda praktikavõimalust põhikoolide ja gümnaasiumide õpilastele. Looduskool asub keset küla ja kahtlemata seab see nõudeid suhtlemiseks ja peab naabritega arvestama.

Pille Tammur: Kordas ettepanekut, et luua looduskooli haldamiseks sihtasutus, kes suunaks looduskooli tegevusi. Looduskooli oleks vaja paremini reklaamida ja külastajatele reegleid selgitada.

Viljar Ilves: Nn. Ilvese maja on hetkel sisuliselt kasutuseta, kuigi seal on majutusvõimalused. Maja tuleks kas looduskooli hüvanguks tööle panna või maha müüa, et looduskooli maja korrastada. Kindlasti on vaja luua tänapäevased hügieenitingimused. Võib-olla tuleks ka Ilvese majale mõni projekt peale saada.

Andrus Põhjala: Palupõhja külla Emajõe kaldale tamme alla peaks tegema korraliku laevade sildumiskoha.

Kaili Viilma: Selle teema peaks tõstatama Elva valla uue üldplaneeringu raames, mille eesmärk on muuhulgas ka randade ja kallaste kasutuse korraldamine ja avaliku huvi tagamine.

Viljar Ilves: Peab ettevaatlik olema, et see sildumiskoht ei tooks kaasa suureneva külastuse halva poole kuhjumist (prügi jms).

Kaili Viilma: Kus ja kuidas looduskool praegu ennast reklaamib ja milliseid programme pakub?

Triin Libe: Hetkel looduskool programme ei paku, kuna pole pakkuda alalisi koolitajaid.

Robert Oetjen: Kümnekond aastat tagasi oli koostöölepe Tartu Keskkonnahariduskeskusega, aga keeruline on leida püsivaid inimesi, kes hakkaks paaritunniseid regulaarseid koolitusi läbi viima.

Piret Valge: SA VVV suudab programme pakkuda koostöös 25 erineva retkejuhiga.

Pille Tammur: Oli valmis ka ise nädalavahetustel 3-tunnist retke korraldama, kui selline ettepanek tehtaks. Seni pole tehtud.

Jaak Volmer: Noodavedu Andrus Põhjalaga koostöös võiks olla looduskooli poolt pakutav atraktiivne pakett näiteks raha teenimiseks, et muid tegevuskulusid katta.

Triin Libe: Looduskoolil ei ole hetkel alalist palgalist töötajat, praegune tegevus toimub vabatahtlikkuse alusel.

Piret Valge: Hetkel ei tööta ka looduskooli koduleht, aga peaks kindlasti töötama. Samuti peaks keskkonnaharidus.ee lehel olema viited koostööpartneritele, kellega koos on samuti võimalik pakette kokku panna.

Jaak Volmer: Uuesti aktiivselt turule sisenemine nõuab kindlasti teatud majanduslikku panust. Kas ja kes (omanikud?) oleks valmis esialgu öla alla panema, et näiteks kolme aasta pärast asi uuesti aktiivselt toimima hakkaks?

Viljar Ilves: Loomulikult otsustavad looduskooli omanikud ja juhatus, mis suuna nad võtavad ja millisele turule orienteerivad. Aga kindlasti tuleks kirjutada rahastuse saamiseks projekte ja kirjutamisest õppida.

Kaili Viilma: Looduskool peaks ise olema aktiivsem ennast välja pakkuma ja palju laiemale ringile kui praegused partnerid. Teeme veebipõhise ideekorje, mida looduskool võiks tulevikus teha.

Piret Valge teeb lihtsa ideede kaardistuskeskkonna ja KOKO paneb sinna oma ideed kirja, samuti selle, millega keegi on valmis ise panustama.

Andrus Põhjala: Alam-Pedja veeteede kasutamise potentsiaal on kasutamata. Aivar Ruukel Soomaalt käib siia seda ressursi kasutamata, aga looduskool võiks ise sellest tulu teenida.

Robert Oetjen: Siiani on looduskooli suund olnud mitte loodusturismile, vaid haridusele. Loodusturismi pakkujatele oldaks pigem partneriks. Aga võib-olla ongi vaja uut lähenemist ja ka turismiteenuse pakkumist.

Pille Tammur: Millest looduskool elab? Kas koolide visiitidest elab looduskool ära?

Robert Oetjen: Ca 60 üritust aastas hoiab seni looduskooli arved makstuna.

Piret Valge: Igal juhul on vaja vähemalt ühte alalist inimest, kes pidevalt looduskooliga tegutseks. Silma keskus tegutseb isemajandamise põhimõttel edukalt. Tasuks uurida ka Muraste looduskooli kogemusi, kel pole isegi maja, vaid ainult püstkoda ja kuur asjade hoidmiseks.

Robert Oetjen: ELFi eestvedamisel on loodud **looduskooli sõprade ring, kelle peaks samuti kooli edendamise kaasama** – kutsuma nad kokku ja küsima, kes ja kui palju on valmis panustama.

Pille Tammur: Kotkas' e juhid peaks maikuus kokku saama, et arutada looduskooli edasist arengut. Selleks ajaks peaks ideed kokku korjama, et oleks, mille üle mõtelda. Ja teise omaniku ELFi ka laua taha kutsuma.

Jaak Volmer: Igal juhul peavad looduskooli omanikud kuidagi panustama.

3. RMK looduskaitseosakonna ja külastuskorralduse plaanid selleks aastaks

Looduskaitse (Priit Voolaid):

Arvi Põldeas: Umbtee märk peaks olema Laashoones enne silda, et inimesed ei püüaks teele minna lootuses kuhugi edasi sõita.

Priit Voolaid: **Umbtee märgi saame panna**, aga autodel edasisõidu keelu märgi paneme siiski luhatee lõppu, mitte varem, sest olemasoleva tee kasutamine ei tee sellele kahju ja peaks olema inimestel võimalik.

Läbisegi: Luhateede eesmärgiks ei peaks olema autoturismi suurendamine ja igale poole ei pea saama autoga ligidale sõita. Enne luhateid said inimesed ka kuidagi loodusele ligi. Koostöökogu liikmed ei arva, et märkidest piisaks, vaid peaks olema tõkised.

Andrus Põhjala: **Ihamakingu teele samuti panna tupiku märk tee ärapäõramise kohale.** Parandada ka looduskaitseala märgi post Ihamakingul parkimisplatsi juures – post on hävinud, silt on alles.

Priit Voolaid lubas nende märkidega tegeleda.

Arvi Põldeas: Tegi ettepaneku Laashoone piirkonda kavandatud laoplatsti paigutamiseks teede ristumiskohas sinnapoole, kus pole kraave tee ääres. **Kindlasti tuleks talitee servas taastada ka kunagine kraav**, ilma selleta pole mõtet ka taliteed puhastada, sest tee jääb liiga märjaks. Kõik Alam-Pedja luhad on tegelikult kunagi olnud kuivendatud, et võimaldada luha kiiremat taanemist. Ja see ajalooline kuivendus tuleks taastada.

Priit Voolaid: Kraavi tegemine ei päästaks, kuna tegu on väga tasase alaga, kust vesi ikkagi ära ei voola. Igal juhul on vaja valida aega taliteedel liikumiseks. Kaks pehmet kohta luhas kindlustatakse veel geotekstiiliga.

Arvi Põldaas: Ilma kraavita pole talitee puhastamisel mõtet ja kunagi oli see kraav olemas, mistõttu pole kraavil lammimetsa elustikule kindlasti halba mõju. Olemasoleva lõunasuunalise luhatee otsas olev pehme koht tuleks samuti kindlustada.

Priit Voolaid: See koht ei olnud eelmise aasta ülevaatusel problemaatiline.

Arvi Põldaas: Ei ole sellega nõus, sinna uppus sügisel traktor ära.

Viljar Ilves: Looduskaitseelised investeeringud peavad olema tehtud mõistlikult ja praktiliselt ning arvestama peaks ka fossiilseid kütuseid, mis pikalt luhalt sõites kuluvad.

Kokkuvõte: Tuleb langetada otsus, kas rohkem on vaja luhta või lammimetsa.

Andrus Põhjala: Kunagi veeti luhast heina välja plaadi ja lintraktoriga, mis pinnast ei lõhkunud.

Priit Voolaid: Päris hästi on edenetud Verevi_2 ala taastamisel (freesimise teel; näidati pilte), Luha tee on enam-vähem valmis. Veel kaks aastat tuleb kindlasti üle freesida (180 ha). Sel aastal hakatakse taastama 70 ha suurust ala Luha teest ida pool.

Jaak Volmer: Nende luhtade taastamisega kaob jahimeeste hinnangul põtrade toidubaas, mis võtab endaga kaasa ka neist toituvad kiskjad. Ulukid liiguvad kaitsealalt välja.

Külastuskorraldus (Madis Ess):

RMK uuendas Kirnal ripsilla laudise, käsipuud on veel tegemata, aga kohe pärast raja tahendamist on see töö ka plaanis. Kirnas sai veel parkla lähedale lõkkekohta kuudile katus peale; vaja on veel vahetada pingid ja lõkkeplatsi tagant võsa eemaldada ning üks pink veel panna. Paigaldatakse pinklaud ja tõkkepuud, et luhta ei pääseks autodega sõitma. Praegu sõidetakse pidevalt lausa raja lõppu välja. Lõkkeasemed on plaanis ära puhastada. Eelmisel sügisel sai vaateid avatud. Kirna rada niidetakse ATV-niidukiga. Altmetsa infostendi taga on vana kelder, millest saaks vägeva matkaonni, aga esialgu pole see töös.

Selli-Sillaotsa rajal on käimas täielik rekonstrueerimine, vana materjal jõuti välja ja uus materjal kohale vedada. Sellel nädalal algab laudtee ehitus, mis juuli lõpuks peaks valmis olema. Infopostid on kooritud ja lähevad samuti paigaldamisele. Sama ehitaja tegi ka Emajõe Suursoo raja, millel on väga hea kvaliteet. Kempseud tulevad samuti uued ja üks vana läheb Kirnasse. Rasti ja Naela laavud on plaanis korrastada, katused vahetada, kempseud ja lõkkeplatsid korda teha. Küttepuude vedu sinna on päris keeruline.

Jaak Volmer: Mis sellise raja (nagu Selli-Sillaotsa) hind võiks olla?

Madis Ess: Seda täpselt ei tea.

Jüri Ketner: Üle Eesti keskmiselt on märgala laudtee hind 300-350 eur/jm.

Robert Oetjen: Talvel on parim küttepuud laavude juurde ära vedada.

Andrus Põhjala: Kas ja kes puhastaks veeteed puudest?

Madis Ess: Selle töö võiks ette võtta veematkajad, aga kui on keegi eestvedaja, siis võib RMK kaasa lüüa.

Kaili Viilma: KeA on lubanud veeteid puhastada, nt. Ahjal tehti kohalike ettevõtjate, RMK ja KeA koostöös üks jõelõik puhtaks.

Jüri Ketner: Veeteede lahtihoidmine nõuab pidevat hooldust ja saega töötamist, puudu probleemid kuhjuvad ja läheb vaja rasketehnikat.

4. Kraavide puhastamine Palupõhja külas (Avo Rosenvald)

Palupõhja küla jääb Laeva soo, Kulu soo, Samblasaare ja Emajõe luha sihtkaitsevöönditesse ning Palupõhja, Reku ja Emajõe-Pedja-Põltsamaa piiranguvöönditesse. **Teekraavide puhastamine on lubatud kogu kaitsealal.** Samblasaare ja Emajõe luha sihtkaitsevööndites on lubatud vaid

eesvoolude hoiutööd (Laeva soo ja Kulu soo skv-s keelatud), muu kuivendusvõrgu hooldus skv-des keelatud. Palupõhja, Reku ja Emajõe-Pedja-Põltsamaa piiranguvööndites on kogu kuivendusvõrgu hooldus lubatud. NB! Nimetatud vööndites Palupõhja külas eesvoolud puuduvad. **Seega on lubatav vaid piiranguvööndite kuivendusvõrkude hooldus.**

KOKO liikmete ettepanek: Ca 0,86 km pikkune põhja-lõunasuunaline Palupõhja külasüdame läänepiiri kraav tuleks taastada luhataastamise käigus kuni esimese ristkraavini. Ülejäänud piiranguvööndi metsakraavid võiks käsitsi üle käia, et vähemalt PV osas saaks metsa majandada.

Jaak Volmer: Peab hoolega kaaluma, kas kõiki kraave tuleks puhtaks teha. Metsapiiri pajustikud on valgejänesele suurepärase elupaik, kuna seal on ta kaitstud kiskluse eest. Neid pajustikke ei tohiks hävitada. Kraavi võib taastada.

Pille Tammur: Metsakoosluste üleminek piki kraavi niiduks on nagu õppekäik koosluste üleminekust ja tuleks säilitada.

Robert Oetjen: Samas oleks Palupõhja ümbruse niitude (ca 40 ha) hooldamine Alam-Pedjal kõige mõistlikum (võrreldes teiste ja palju märjemate luhtadega). Tegu on ühtede kõrgeimate luhtadega Alam-Pedja piirkonnas.

Viljar Ilves: Alam-Pedjal on pajustikke väga palju, aga karjatamiskõlbulikke alasid väga vähe. Seda peab kaalumisel kindlasti arvestama. Sel aastal karjatati kõnealusel luhal ilma probleemideta. Seega ei tasu möödanikku kinni jääda. Pajustikke tekib hooldamata luhtadesse pidevalt juurde, aga perspektiivseid luhtasid peaks hooldusel eelistama. Probleem on selles, et pajutikus karjatamiseks ei anta ühtegi toetust – ei PLK ega ÜP toetust. Seega peab riik langetama otsuse, kas niit, mets või karjamaa. Arvestades looduslikke tingimusi, sobiks see ala karjatamiseks. Hetkel seisab taastamine RMK-s teomaniku loa taga.

Kokkuvõttes: Tuleks KeAl hoolega hinnata, millised väärtused on joonisel kujutatud alal olulisemad – lammimets, pajustik või lamminiit. Peab ka arvestama, et praegu puudub luhale masinatega juurdepääs, kuna teomanik pole selle kasutamiseга nõus olnud. Kunagi tehtud luhahein on endiselt virnadesse ladustatuna luhas.

5. Arengud Keskkonnaametis (Kaili Viilma)

KeA-l on uus peadirektor Riho Kuppert, kes julgustas olema ametnikke olema avatud, ausad, koostöövalmis ja kirglikud. Põgus tutvustus ka keskkonnateemaliste andmekogude kaardistuse projektist ja loodetavast tulevikust ehk EELISE ärianalüüsist. Tulevikus peaks keskkonnaandmete koondamise kohaks olema nn. keskkonnaportaali, kust kodanikud ja ametnikud kõik neile vajaliku ja seaduste alusel ligipääsetava info peaks kätte saama.

6. JAHISE, s.h. senine hundiseire info (Jaak Volmer)

Tutvustus jahis.ejs.ee lehelt, kust leida jahimeeste koondatud loomavaatlusi ja küttemisandmeid, jahipiirkondade piire ja kontaktisikuid. Väga põnev ülevaade eeskätt Tartumaa loomastikust.

7. Loodusturismi sertimise arutelu (Kaili Viilma)

Maailmas levib üha enam nn. elamusturismi (aktiivne, õues ja elamus) pakkujate sertifitseerimine ja paljud maad on kas otse või teatud kohandustega üle võtnud vastava ISO standardi. AP KOKO liikmete arvamused sertimise vajaduse osas erinesid. Ühest küljest arvati, et veematkade korraldajatel peaks kindlasti mingi akrediteering olema, kuna see on Eesti tingimustes kõige ohtlikum matkaviis. Kahtlusi oli aga selles, mis kasu sellisest serdist praktikas oleks, kui igaüks võib grupi kokku panna ja kaitsealale matkama tulla. Soomaa turismikorraldajad olid serdist siiski huvitatud turu ja kvaliteedi kaitseks. Kaitseala valitseja on huvitatud kaitsealustel territooriumidel turismiteenuse pakkujate kvaliteedist ja haritusest kaitse-eesmärkide ja loodusväärtuste vallas. Omalt poolt ollakse valmis serditud turismiteenuse pakkujaid reklaamima ehk soovitama. Hetkel teeb Marika Kose küsitlust elamusturismi sertimise huvi ja vajaduse väljaselgitamiseks Eestis. Sertimist ja vastavaid koolitusi peaks kindlasti koordineerima ja toetama riik.

8. Kohapeal algatatud küsimused

Viljar Ilves: Kõik Alam-Pedja vanad talukohad peaks ära tähistama kui pärandkultuuri objektid.

KOKKUVÕTE:

1. Soosaare raba taastamisala külastus püütakse Doodle vormis kokku leppida 21. nädalale
2. Piret Valge teeb Palupõhja looduskooli arendamise ideede kaardistuskeskkonna ja KOKO paneb sinna oma ideed kirja, samuti selle, millega keegi on valmis ise panustama.
3. Robert Oetjen kaasab Palupõhja looduskooli arendustesse ka looduskooli sõprade ringi ning kutsub maikuus kokku looduskooli omanikud ideede arutamiseks.
4. RMK paneb umbtee märgid Laashoone ja Ihamakingu teele ning parandab Ihamakingu kaitseala tähise posti.
5. Kõik Alam-Pedja vanad talukohad peaks ära tähistama kui pärandkultuuri objektid. KeA otsib selleks võimalusi.
6. KeA suhtleb maahoolduse spetsidega ning kujundab seisukoha luhtade hooldamise prioriteetide kohta Laashoone ja Palupõhja piirkonnas ning suhtleb sel teemal veel kord RMK-ga.